

KLASİKLERİ NİÇİN OKUMALI?

Italo Calvino (1923-1985) Küba'da İtalyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Oğulları iki yaşındayken, Calvino ailesi İtalya'ya yerleşti. İkinci Dünya Savaşı sırasında direniş hareketine katılan Calvino'nun ilk öyküsü 1945 yılında yayımlandı. Yazarlığın yanı sıra gazetecilik yapan, editör olarak çalışan Calvino, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarıyla savaş sonrası İtalyan edebiyatının önemli isimlerinden biri haline geldiği gibi, eserleriyle bütün dünyada 20. yüzyılın en önemli yazarlarından sayıldı. Savaş dönemine ve partizan hareketine odaklanan kitaplarını (*Örümceklerin Yuvalandığı Patika*, *Karga Sona Kaldı*, *Savaşa Giriş*), derlediği masallardan oluşan *İtalyan Masalları* izledi, ardından Torino dönemine ait: *Emlak Vurgunu*, *Kirli Hava Bulutu*, *Arjantin karıncası*, *Sandık Gözlemcisinin Uzun Günü* yayımlandı. Bunları *Kozmokokmik Öyküler*, *Sıfır Zaman*, *Görünmez Kentler*, *Kesişen Yazgılar Şatosu*, *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*, *Palomar* izledi. Calvino roman ve öykülerinin yanı sıra, edebiyat üzerine de makaleler yazdı. *İkiye Bölünen Vikont*, *Ağaca Tüneyen Baron* ve *Varolmayan Şövalye* adlı romanlarının çocuklara yönelik resimli olarak hazırlanmış baskıları da çıktı.

Kemal Atakay 1962'de Ankara'da doğdu. İÜ Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Illinois Üniversitesi (Urbana-Champaign) Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde Ortaçağ-Rönesans İngiliz ve İtalyan edebiyatları üzerine lisansüstü öğrenim gördü. Başta *Adam Sanat* ve *Kitaplık* olmak üzere çeşitli dergilerde çevirileri, inceleme ve eleştiri yazıları yayımlandı. Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde karşılaştırmalı edebiyat dersleri verdi. İngilizce ve İtalyancadan çok sayıda çevirisi çıktı. Yayımlanan çevirilerinden bazıları şunlardır: Guido Cavalcanti, *Bütün Şiirleri*; Dante Alighieri, *Rime/Şiirler*; Francesco Petrarca, *Canzoniere*; Giacomo Leopardi, *Hisseli Kıssalar*; Cesare Pavese, *Leuko'yla Söyleşiler*, *Bütün Şiirlerinden Seçmeler*; Primo Levi, *Boğulanlar*, *Kurtulanlar*; Italo Calvino, *Amerika Dersleri*, *Savaşa Giriş*, *Jaguar Güneş Altında*, *Örümceklerin Yuvalandığı Patika*, *Klasikleri Niçin Okumalı?*; *San Giovanni Yolu*; Umberto Eco, *Günlük Yaşamdan Sanata*, *Yorum ve Aşırı Yorum*, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*; Octavio Paz, *Çamurdan Doğanlar*.

Italo Calvino'nun YKY'deki kitapları:

Edebiyat dizisi:

- Görünmez Kentler (2002)
Palomar (2003)
Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler (2004)
Paris'te Münzevi (2005)
Sandık Gözlemcisinin Uzun Günü (2005)
Öyküler - Arjantininkarincası, Emlak Vurgunu,
Kirli Hava Bulutu ve diğerleri (2007)
Jaguar Güneş Altında (2007)
Amerika Dersleri (2007)
Bütün Kozmokokmik Öyküler -
Sıfır Zaman ve Yayınlanmış Yayınlanmamış
Bütün Kozmokokmikler (2007)
Kesişen Yazgılar Şatosu (2007)
Örümceklerin Yuvalandığı Patika (2007)
Sen "Alo" Demeden Önce (2007)
Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu (2008)
Atalarımız (2008)
Klasikleri Niçin Okumalı? (2008)
San Giovanni Yolu (2008)
Kum Koleksiyonu (2008)
Yeni Bir Sayfa (2008)
Amerika'da Bir İyimser 1959-1960 (2017)

Doğan Kardeş dizisi:

- Dere Tepe Ters (2009)
İkiye Bölünen Vikont (2009)
Ağaca Tüneyen Baron (2009)
Varolmayan Şövalye (2009)
Afacan Resimler (2013)
Ejderha ile Kelebekler (2013)
Büyülü Kuş (2014)
Yengeç Prens (2014)
Küçüklere Masallar (2014)
Efsunlu Hayvan Masalları (2015)
Azıcık Korkutan Masallar (2015)
Efsunlu Masallar (2016)
Kurnazların Kazandığı Masallar (2016)
Güldüren Masallar (2016)
Azıcık Acıklı Masallar (2016)

ITALO CALVINO

Klasikleri Niçin Okumalı?

Çeviren
Kemal Atakay

Deneme

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 2711
Edebiyat - 824

Klasikleri Niçin Okumalı? / Italo Calvino
Özgün adı: Perché leggere i classici?
Çeviren: Kemal Atakay

Kitap editörü: Filiz Özdem
Düzeltili: Hakan Tokar

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kapak fotoğrafı: Metehan Özcan

Baskı: Mas Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055

Çeviriye temel alınan baskı: Perché leggere i classici?, Oscar Mondadori
1. baskı: İstanbul, Mayıs 2008
5. baskı: İstanbul, Mart 2017
ISBN 978-975-08-1435-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334
© The Estate of Italo Calvino, 2002

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

- Sunuş / Italo Calvino • 7
Derleme Üzerine / Ester Calvino • 9
- Klasikleri Niçin Okumalı? • 11
Odysseia ya da Yolculuk İçinde Yolculuk • 19
Ksenophon, Anabasis • 27
Ovidius ve Evrensel Akrabalık • 33
Gök, İnsan, Fil • 45
Nizami'nin Yedi Prensesi • 57
Tirant lo Blanc • 64
Orlando Furioso'nun Yapısı • 70
Küçük Sekizlikler Antolojisi • 80
Gerolamo Cardano • 89
Galileo'da Doğa Kitabı • 95
Ay Üstündeki Cyrano • 103
Robinson Crusoe: Ticari Erdemlerin Güncesi • 109
Candide ya da Hızlılık • 114
Denis Diderot, Kaderci Jacques • 119
Giammaria Ortes • 125
Stendhal'de En İnce Ayrıntıların Bilgisi • 131
Yeni Okurlar İçin Parma Manastırı Kılavuzu • 148
Balzac'ta Roman-Şehir • 155
Charles Dickens, Ortak Dostumuz • 161
Gustave Flaubert, Üç Öykü • 168
Lev Tolstoy, "İki Süvari Subayı" • 171
Mark Twain, Hadleyburg'u Yoldan Çıkaran Adam • 175
Henry James, Daisy Miller • 181

Robert Louis Stevenson, “Kumsaldaki Ev” • 185
Conrad’ın Kaptanları • 190
Pasternak ve Devrim • 195
Dünya Bir Enginardır • 214
Carlo Emilio Gadda, Merulana Sokağı • 217
Eugenio Montale, “Belki Bir Sabah Giderken” • 224
Montale’nin Kayalığı • 234
Hemingway ve Biz • 240
Francis Ponge • 249
Jorge Luis Borges • 255
Raymond Queneau’nun Felsefesi • 263
Pavese ve İnsan Kurbanlar • 282
Kaynakça • 287

Esther Calvino’nun yayına hazırladığı *Klasikleri Niçin Okumalı?*’nin ilk basımı (Ekim 1991), Mondadori Yayınevi’nin “Italo Calvino’nun Kitapları” dizisinden çıkmıştı. Bu derleme, kitaba başlığını veren metnin yanı sıra, büyük bölümü 1970–1980 yılları arasında yazılmış olan (yalnızca dört metin 1950’li; iki metin 1960’lı yıllara aittir) otuz beş yazıyı içerir. Yazılar, Homeros’tan Raymond Queneau’ya, değişik derecelerde ve değişik nedenlerle Calvino için önemi olmuş ya da onun hayranlığını kazanmış yazarlar üzerinedir.

Klasikleri Niçin Okumalı?’nin bu basımı, Esther Calvino’nun “Derleme Üzerine” notu da dahil olmak üzere ilkiyle aynıdır. Aşağıda yazarın “Sunuş”u olarak aktardığımız ilk metin, *Nuovi Argomenti* (Yeni Konular) dergisinde dönemin önde gelen İtalyan yazarlarına yöneltilen “Roman Üzerine Dokuz Soru”ya Calvino’nun verdiği yanıtın son bölümünü oluşturur (Sayı 38-39, Mayıs-Ağustos 1959, s. 11-12; keza: Italo Calvino, *Mondo Scritto e Non Scritto* [Yazılı Dünya ve Yazılı Olmayan Dünya], Milano: Mondadori, 2002, s. 26–35). Calvino’nun 1959’daki, yalnızca yinelenen kısa bir sözle (“... severim... çünkü...”) gerekçelendirdiği tercihlerini, aynı yılların ve sonraki yirmi otuz yılın yazılarında gördüğümüz çözümleyici ve kapsamlı değerlendirmelere dayalı tercihleriyle karşılaştırmanın ilginç olacağı kanısındayız.

Bu metinden sonra, yazarın haftalık *Europeo* dergisinin 1980 tarihli bir söyleşisine yanıtından iki kısa parçayı aktarıyoruz; bunlarda Calvino özellikle hayranlık duyduğu bazı 19. yüzyıl klasiklerine değiniyor.*

* Italo Calvino’nun İtalyan yayıncısı Oscar Mondadori’nin yayın notu.

Sunuş

Italo Calvino

Öncelikle Stendhal'i severim, çünkü yalnızca onda bireysel ahlaki gerilim, tarihsel gerilim, yaşam atılımı bir bütün oluşturur: Romanın çizgisel gerilimidir bu. Puşkin'i severim, çünkü berraklık, ironi ve ciddilik demektir. Hemingway'i severim, çünkü yalınlık, abartısızlık, mutluluk arzusu, hüznü demektir. Stevenson'u severim, çünkü sanki uçar. Çehov'u severim, çünkü gittiğinden daha öteye gitmez. Conrad'ı severim, çünkü derin sularda seyreder ve batmaz. Tolstoy'u severim, çünkü kimi zaman "hah, şimdi anlıyorum nasıl yaptığını" duygusuna kapılırım, oysa bir şey anladığım yoktur. Manzoni'yi severim, çünkü düne kadar nefret ediyordum. Chesterton'u severim, çünkü Katolik Voltaire olmak istiyordu, ben de komünist Chesterton olmak istiyordum. Flaubert'i severim, çünkü ondan sonra artık onun gibi yapmayı düşünemez insan. *Altın Böcek*'in Poe'sunu severim. *Huckleberry Finn*'in Twain'ini severim. *Cengel Kitapları*'nın Kipling'ini severim. Nievo'yu severim, çünkü birçok kez yeniden okuyup ilk okumamda aldığım zevki aldım. Jane Austen'i severim, çünkü asla okumam, ama var olmasından memnunum. Gogol'u severim, çünkü açıkça, kötülükle ve ölçüyle çarpıtır. Dostoyevski'yi severim, çünkü tutarlılıkla, öfkeyle ve ölçüsüzce çarpıtır. Balzac'ı severim, çünkü kâhindir. Kafka'yı severim, çünkü gerçekçidir. Maupassant'ı severim, çünkü yüzeyseldir. Mansfield'i severim, çünkü zekidir. Fitzgerald'ı severim, çünkü halinden memnun değildir. Radiguet'yi severim, çünkü gençlik

geri gelmez bir daha. Svevo'yu severim, çünkü yaşlanmak da gerekir. Bir de...

Eğilim olarak her tür kitabı okurum; üstelik, profesyonel uğraşlarım arasında editörlük okumaları da var. Ama doğrudan işimle ilgili olmayan okumalara, hoşuma giden, şiirsel özü zengin, gerçek esin kaynağı olduklarına inandığım yazarlara olabildiğince daha çok zaman ayırmaya çalışırım.

19. yüzyılda, Paul Valéry'nin –denemeci Valéry'nin– kilit bir konumu vardır: Valéry, zihnin düzeniyle dünyanın karmaşıklığını karşı karşıya getirir. Bu çizgiye, içerik yoğunluğu artan sırayla olmak üzere Borges, Queneau, Nabokov ve Kawabata'yı yerleştireceğim...

Derleme Üzerine

Esther Calvino

Italo Calvino, 27 Eylül 1961 tarihli bir mektubunda Niccolò Gallo'ya şöyle yazmıştı: “Dağınık haldeki ve organik bir bütün oluşturmayan yazıları derlemek için, kişi ölmeyi ya da hiç olmazsa iyice yaşlanmayı beklemeli.”

Bununla birlikte, Calvino 1980'de *Una Pietra Sopra*'yla (*Yeni Bir Sayfa*) bu çalışmaya başladı ve 1984'te *Collezione di Sabbia*'yı (*Kum Koleksiyonu*) yayımladı. Sonra, derlemenin aslıyla aynı olmayan yurtdışı –İngiltere, Amerika ve Fransa– basımlarında, bu kitaba başlığını veren yazının yanı sıra Homeros, Plinius, Ariosto, Balzac, Stendhal ve Montale üzerine yazılarının yer almasını istedi. Ayrıca, yeni bir İtalyanca basım için başlıklardan bazılarını değiştirdi ve bir yazıya –Ovidius üzerine olanı– elyazması olarak bıraktığı bir sayfa ekledi.

Bu kitapta Calvino'nun “kendi” klasikleri –yaşamının değişik dönemlerinde onun için büyük bir önemi olmuş yazarlar, şairler ve bilim adamları– üzerine deneme ve yazılarının büyük bir bölümü yer alıyor. 20. yüzyılın yazarlarına gelince, Calvino'nun özel bir hayranlık beslediği yazarlar ve şairler üzerine denemelere öncelik tanıdım.

Değerli katkılarından ötürü Elisabetta Stefanini'ye teşekkür etmek isterim.

Klasikleri Niçin Okumalı?

Birkaç tanım önerisiyle başlayalım.

1. *Klasikler, haklarında asla “okuyorum” sözünü değil, genellikle “yeniden okuyorum” sözünü işittiğimiz kitaplardır.*

En azından “ok okumuş” olduğu kabul edilen kişiler arasında olur bu; dünyayla ve dünyanın bir parçası olarak klasiklerle karşılaşmanın tam da ilk karşılaşma olması nedeniyle değerli olduğu gençlik için geçerli değildir.

“Okumak” fiilinin önündeki “yeniden” sözü, ünlü bir kitabı okumadıklarını itiraf etmekten utananların kk bir ikiyüzlülüğü olabilir. Onları rahatlatmak için şunu belirtmek yeterli olacaktır: Bir bireyin “oluşum dönemindeki” okumaları ne kadar kapsamlı olursa olsun, her zaman okuyamadığı çok sayıda temel yapıt kalır geriye.

Herodotos’u ve Thukydides’i baştan sona okuyanlar parmak kaldırsın. Peki, Saint-Simon’u? Ya da Kardinal Retz’i? Kaldı ki, 19. yüzyılın [*İnsanlık Güldürüsü* gibi] büyük dizi romanları da, okunmaktan çok ad olarak bilinir. Fransa’da Balzac okulda okunmaya başlanır ve dolaşımdaki basımların sayısına bakılırsa, insanların okuldan sonra da Balzac’ı okumaya devam ettikleri söylenebilir. Ama İtalya’da bir kamuoyu araştırması yapılacak olsa, korkarım, Balzac son sıralarda çıkacaktır. İtalya’daki Dickens tutkunları, az sayıdaki sekinden oluşan bir topluluktur; bu kişiler bir araya geldiklerinde, tanıdıkları insanlardan söz

edercesine hemen Dickens kahramanlarını ve sahnelerini anımsatırlar birbirlerine. Yıllar önce Michel Butor Amerika'da ders verirken, hiç okumadığı Emile Zola üzerine sorulan sorulardan usanıp bütün Rougon-Macquart dizisini okumaya karar vermiş. Bu romanlar bütününün sandığından bambaşka –çok güzel bir yazıda betimlediği olağanüstü bir mitoloji ve kozmogoni soykütüğü– olduğunu keşfetmiş.

Bu da gösteriyor ki, büyük bir kitabı olgunluk çağımızda ilk kez okumak olağanüstü bir zevktir: Gençliğimizde okumuş olmamıza göre farklı –ama daha büyük ya da daha az diyemeyeceğimiz– bir zevk. Gençlik, her deneyime olduğu gibi, okumaya da özel bir tat ve özel bir önem yükler; olgunluk çağımızda ise, birçok ayrıntı ve düzeyi ve ek anlamları fark ederiz (fark etmemiz gerekir). Öyleyse, şu öteki tanımı vermeyi deneyebiliriz:

2. Okumuş ve sevmiş olanlar için zenginlik anlamına gelen, ama zevkine varabileceği daha iyi koşullarda ilk kez okuma şansını bulanlar için de o denli zenginlik demek olan kitaplara klasik denir.

Gerçekten de gençlik okumaları, sabırsızlık, dikkatsizlik, kullanım talimatları konusundaki deneyimsizlik, yaşam konusundaki deneyimsizlik yüzünden pek yararlı olmaz. Gelecekteki deneyimlere biçim vermeleri, o deneyimler için birer model, çatı, karşılaştırma ögesi, sınıflandırma çerçevesi, değerler yelpazesi, güzellik paradigması olmaları anlamında biçimlendirici (belki önceki durumun yanı sıra biçimlendirici *de*) olabilirler: Bunların hepsi, gençlikte okuduğumuz kitaptan hemen hiçbir şey hatırlamasak da, işlevini sürdüren şeylerdir. Kitabı olgunluk çağımızda yeniden okuduğumuzda, artık içsel mekanizmalarımızın bir parçasını oluşturan ve kökenini unuttuğumuz bu değişmez unsurları yeniden bulduğumuz olur. Yapıtın, yapıt olarak kendini unutturma, buna karşılık tohumunu bırakma gibi özel bir gücü vardır. O zaman klasiklere ilişkin verebileceğimiz tanım şu olacaktır:

3. Klasikler, gerek unutulmazlıklarıyla varlıklarını duyurduklarında, gerek kolektif ya da bireysel bilinçdışı kılığına bürünüp belleğin katmanları arasında gizlendiklerinde, özel bir etki gösteren kitaplardır.

Bu nedenle, olgunluk çağımızda, gençliğimizin en önemli okumalarına yeniden dönmeye ayıracağımız bir zaman olmalı. Kitaplar aynı kalmışsa bile (ama onlar da, değişen tarihsel bakış açısının ışığında değişirler), biz elbette değişmişizdir ve bu buluşma yepyeni bir olaydır.

Demek ki, ister “okumak”, ister “yeniden okumak” diyelim, önemi yok. Gerçekten de, şöyle diyebiliriz:

4. *Bir klasiği her yeniden okuma, ilk okuma gibi bir keşif okumasıdır.*

5. *Bir klasiği her ilk okuma, aslında bir yeniden okumadır.*

4 numaralı tanım, şunun bir sonucu olarak görülebilir:

6. *Bir klasik, söyleyecekleri asla tükenmeyen bir kitaptır.*

Buna karşılık, 5 numaralı tanım daha açık bir ifadeye götürür bizi. Şöyle:

7. *Klasikler, bizim okumamızdan önceki okumaların izini üzerlerinde taşıyarak ve geçtikleri kültür ya da kültürlerde (ya da daha yalın bir dille, dil ya da görenekte) bıraktıkları izi peşlerinden sürükleyerek bize ulaşan kitaplardır.*

Bu, eski klasikler kadar, yeni klasikler için de geçerlidir. *Odysseia*'yı okuduğumda, Homeros'un metnini okurum, ama ne Odysseus serüvenlerinin çağlar boyunca edinegeldiği anlamları unutabilirim, ne de kendime “metin bu anlamları örtük olarak içeriyor muydu, yoksa bunlar birer ekleme, çarpıtma ya da sulandırma mı?” sorusunu sormamazlık edebilirim. Kafka'yı okurken, ikide bir duyduğumuz, yerli yersiz kullanılan “kafkaesk” sıfatının geçerliliğini kabullenmekten ya da reddetmekten geri duramam. Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ını ya da Dostoyevski'nin *Cinler*'ini okuduğumda, bu kişilerin nasıl yeni kılıklara bürünerek bugün de karşımıza çıktığını düşünmekten kendimi alamam.

Bir klasiği okuma, ona ilişkin daha önceki imgemizle bağlantılı olarak bizde belli bir şaşkınlık yaratmalıdır. Onun için, bıkmadan usanmadan bir öneriyi yinelemek gerek: Doğrudan özgün metinler okunmalı, olabildiğince eleştirel kaynakçadan, açıklamalardan, yorumlardan uzak durulmalıdır. Orta öğrenimin ve üniversite öğreniminin işlevi, bir kitaptan söz eden hiçbir kitabın, söz konusu kitaptan daha fazlasını söyleyemeyeceğini anlamamızı sağlamak olmalıdır; oysa tam tersine inanmamız için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Değerlerin tersyüz edilmesi çok yaygın bir durum: Buna bağlı olarak, giriş yazısı, eleştirel yorumlar, kaynakça, metnin söylemesi gereken ve ancak ondan daha çok şey biliyormuş edasına bürünen araçlar olmaksızın konuşmasına izin verilirse söyleyebileceği şeyleri gizlemek için bir tür sis perdesi gibi kullanılıyor. Buradan şu sonuca varabiliriz:

8. Bir klasik, sürekli olarak kendisi hakkında bir eleştirel söylemler bütününi tahrir eden, ama hep onları silkeleyip üzerinden atan bir yapıttır.

Klasiğin, bize bilmediğimiz bir şeyi öğretmesi gerekmez; bazen klasik yapıtta, hep bildiğimiz (ya da bildiğimizi sandığımız), ama ilk kez onun söylediğini (ya da her durumda, özel bir biçimde onunla bağlantılı olduğunu) bilmediğimiz bir şeyler keşfederiz. Bu da, bir kökenin, bir ilişkinin, bir aidiyetin keşfinde her zaman olduğu gibi, büyük bir tatmin duygusu veren bir sürprizdir. Bütün bunlardan şu tür bir tanım çıkarabiliriz:

9. Klasikler, haklarında duyduklarımızla ne kadar bildiğimize inaniyorsak, gerçekten okuduğumuzda o kadar yeni, beklenmedik, benzersiz bulduğumuz kitaplardır.

Doğal olarak bu, bir klasik, klasik olarak “işlev gördüğünde,” yani onu okuyanla kişisel bir ilişki kurduğunda olur. Kıvılcım çakmazsa, yapacak bir şey yoktur: Klasikleri görev duygusu ya da saygı nedeniyle değil, yalnızca sevgimizden ötürü okuruz. Okul dışında: Okul, insana belli sayıda klasiği az çok

tanıtmak zorundadır; kişi daha sonra onlar arasından (ya da onları referans alarak) “kendi” klasiklerini tanıma olanağını bulacaktır. Okulun görevi, kişiye bir seçim yapmasını sağlayacak araçları vermektir; ama asıl önemli seçimler, dışarıda ve her tür öğrenimden sonra gerçekleşen seçimlerdir.

Ancak belli bir çıkar gütmeyen okumalarda, “senin” kitabın haline gelecek olan kitapla karşılaşabilirsin. Çok iyi bir sanat tarihçisi tanıyorum, çok okumuş birisi; bütün kitaplar arasında, en sevdiği *The Pickwick Papers* (*Tuhaf Bir Seriüven*) üzerinde yoğunlaşmış; her fırsatta Dickens’in bu kitabından espriler aktarır, hayattaki her olayla romanın sahneleri arasında bağlantı kurar. Yavaş yavaş kendisi, evren, gerçek felsefe, mutlak bir özdeşleşmeyle *The Pickwick Papers* romanının çehresine bürünmüştür. Bu yolla, çok yüksek ve iddialı bir klasik görüşüne ulaşıyoruz:

10. *Eski çağların tılsımları gibi, evrenin eşdeğeri biçimini alan bir kitaba klasik denir.*

Bu tanımla, Mallarmé’nin düşlediği şekliyle bütünsel kitap fikrine yaklaşıyoruz. Ama bir klasik, aynı derecede güçlü bir karşıtlık, karşı sav ilişkisi de kurabilir. Jean-Jacques Rousseau’nun düşündüğü ve yaptığı her şeyi yürekten benimserim, ama hepsi de bende karşı konulmaz bir arzu uyandırır: Ona karşı çıkmak, onu eleştirmek, onunla kavga etmek. Mizaç düzleminde ona duyduğum kişisel antipati de işin bir parçası, ama bununla ilgili olarak tek yapacağım, onu okumamak olurdu, oysa Rousseau’yu yazarlarım arasında saymamazlık edemem. Öyleyse, şöyle diyeceğim:

11. *“Senin” klasiğin, kayıtsız kalamayacağın ve onunla bağlantılı olarak, hatta onunla karşıtlık içinde kendini tanımlamanı sağlayan yapıttır.*

Niçin “klasik” terimini, eski-yeni, üslup, yetki ayırımına gitmeksizin kullandığıma bir açıklama getirmem gerektiği konusunda değilim. (Terimin içerdiği bütün bu anlamların tarihi için bkz *Einaudi Ansiklopedisi*, 3. Cilt, Franco Fortini imzalı kapsamlı

“Klasik” maddesi.) Bu yazımda geliştirdiğim bakış açısı çerçevesinde klasiğin ayırt edici ezelliği, belki de yalnızca bir “yankı” etkisinden ibaret: Eski yapıtlar için geçerli olduğu kadar ağdaş yapıtlar için de geçerli olan, ama şimdiden kültürel süreklilik içinde bir yeri bulunan bir etki. şöyle diyebiliriz:

12. *Bir klasik, öteki klasiklerden önce gelen bir kitaptır; ama önce ötekileri, sonra da bu kitabı okuyan kişi, hemen onun soykütüğü içindeki yerini fark eder.*

Bu noktada, klasikleri okuma ile klasik olmayan öteki bütün okumaları nasıl ilişkilendirmek gerektiği gibi belirleyici bir sorunu daha fazla erteleyemem. şu tür sorularla bağlantılı bir sorundur bu: “Kendi ağımızı daha derinlemesine anlamamızı sağlayan okumalar üzerine yoğunlaşmak yerine, niçin klasikleri okumalı?” ve “Gncelliğe ilişkin yayınlar ığının etkisi altındayken, klasikleri okuyacak zamanı ve zihin rahatlığını nerede bulacağız?”

Elbette, günlük “okuma vakti”ni yalnızca Lucretius, Lukanos, Montaigne, Erasmus, Quevedo, Marlowe, *Yöntem zerine Konuşma*, *Wilhelm Meister*, Coleridge, Ruskin, Proust ve Valry okumaya ayıran, biraz da Murasaki ya da İzlanda sagalarıyla oyalanan talihli bir kişi varsayabiliriz. Üstelik bunu yaparken, son yayınlar üzerine değerlendirme yazıları yazmak, akademik uğraşının bir parçası olarak kitap-yazı yayımlamak, süresi dolmak üzere olan sözleşmenin baskısı altında editörlük çalışmalarını yürütmek zorunda olmadığını da. Bu talihli kişi, perhizini her tür olumsuz dış etkiden korumak için, gazeteleri okumaktan uzak durmak, son çıkan romanın ya da son sosyolojik araştırmanın ayartısına asla kendini kaptırmamak zorunda kalacaktır. Böyle katı bir tutumun doğru ve yararlı olup olmayacağına bakmak kalıyor geriye. Güncellik bayağı ve kltc olabilir, ama gene de ileriye ya da geriye bakarken kendimizi konumlandıracadığımız bir referans noktasıdır. Klasikleri okuyabilmek için, onları “nereden” okumakta olduğumuzu da belirlemek gerekir, aksi takdirde gerek kitap, gerek okur zamansız bir bulut içinde yitip giderler. Demek ki, klasikleri okumadan en yüksek verimi

elde eden kişi, o okuma ile bilinçli bir güncel yayın okuma dozu arasında denge kurabilen kişidir. Ve bu, zorunlu olarak dengeli bir iç huzurunu gerektirmez: Sabırsız bir sinirliliğın, “olacak iş değıl!” dedirten bir doyumsuzluğın ürünü de olabilir.

Belki de ideal olanı, güncelliğı, odamızda bize açık ve anlaşılır gelen klasikler söylemimizi sürdürürken, trafik tıkanıklıklarını ve ani hava değışikliklerini fark etmemizi sağlayan pencerenin dışındaki gürültü gibi duyumsamaktır. Ama çoğunluk klasiklerin varlığını, güncelliğın –sözgelimi, sonuna kadar açılmış televizyonun– kuşattığı odanın dışındaki uzak bir uğultu gibi duyumsarken, az bir şey değıl bu. Öyleyse, ekleyelim:

13. *Güncelliğı arka plandaki gürültü konumuna atma eğilimi gösteren, ama aynı zamanda bu arka plandaki gürültü olmadan yapamayan şey, klasiktir.*

14. *En uyumsuz güncelliğın egemen olduğı yerde bile, arka plandaki gürültü gibi varlığını sürdüren şey, klasiktir.*

Şurası bir gerçek ki, klasikleri okumak, uzun süreleri, hümanist kültüre özgü uzun soluklu “kendini geliştirmeye vakit ayırma”yı (*otium*) tanımayan yaşam tempomuzla çelişir; durumumuza uygun bir klasikler listesi oluşturmayı asla beceremeyen kültürümüzün eklettizmiyle de çelişir.

Bu koşullar, Leopardi örneğinde eksiksiz olarak gerçekteleşiyordu; çünkü yaşamını “baba ocağı”nda, babası Monaldo’nun miras bıraktığı olağanüstü kitaplıkla, Eski Yunan ve Latin klasiklerini okuyarak sürdürüyordu. Babasının kitaplığına bütün İtalyan edebiyatı ve Fransız edebiyatı eklenmiş, ama romanlar ve genel olarak yeni yayınlar bütünüyle bir kenara, kız kardeşi Paolina’nın ilgisine terk edilmişti (“şu senin Stendhal’in” diye yazıyordu kız kardeşine). Leopardi, bilim ve tarihe yönelik son derece canlı ilgileri için de, hiçbir biçimde güncel olmayan metinlere başvuruyor; kuşların özelliklerini Buffon’dan, Frederick Ruysch’un mummyalarını Fontenelle’den, Kolomb’un yolculuğunu Robertson’dan okuyordu.

Bugün genç Leopardi'ninki gibi klasik bir eğitim, düşünülemez. Her şeyden önce, Kont Monaldo'nun kitaplığı çoktan dağılmış; klasik başlıkların izi kalmamış, buna karşılık yeni başlıklar bütün edebiyatlarda ve çağdaş kültürlerde çoğalarak kat kat artmıştır. Kendi ideal klasik kitaplığımızı yaratmaktan başka bir seçenek kalmıyor geriye; bence, bu kitaplığın yarısı, okuduğumuz ve bizim için önemi olan kitapları, yarısı da okumayı tasarladığımız ve bizim için önemli olabileceğini öngördüğümüz kitapları içermelidir. Sürprizler için, beklenmedik buluşlar için boş bir bölüm bırakmak koşuluyla.

Leopardi'nin İtalyan edebiyatından andığım tek ad olduğunu fark ediyorum. Kitaplığın dağılmasının bir sonucu bu. Şimdi, bütün yazıyı baştan yazmam, bir noktayı açıkça ortaya koymam gerekirdi: Klasikler kim olduğumuzu ve nereye vardığımızı anlamamızı sağlar; bu nedenle de, İtalyanlar tam da yabancılarla karşılaştırmak için vazgeçilmez, yabancılar da tam da İtalyanlarla karşılaştırmak için vazgeçilmez bir nitelik taşırlar.

Sonra, yazıyı bir kez daha baştan yazmam gerekirdi, klasiklerin bir şeye "yaradıkları" için okunmaları gerektiği sanılmasın diye. İleri sürülebilecek tek gerekçe, klasikleri okumanın, klasikleri okumamaktan daha iyi olduğudur.

Ve birileri bu kadar çabaya değmeyeceği gibi bir itiraz getirecek olursa, Cioran'ı (bir klasik değil, en azından şimdilik; İtalya'da yeni yeni çevrilmeye başlayan çağdaş bir düşünür) alıntılacağım: "Baldıran hazırlanırken, Sokrates flütü yeni bir ezgi öğreniyormuş. 'Ne işine yarayacak?' diye sormuşlar. 'Ölmeden önce bu ezgiyi öğrenmeye' demiş."